

aartsengel Gabriël
als mannelijke held

Seksuele - geaardheid
- kenmerken
- identiteit

Seksuele geaardheid, -kenmerken en -identiteit

Het is niet raar, als ouders schrikken wanneer hun kind een andere seksuele geaardheid lijkt te krijgen dan gebruikelijk, want het toekomstbeeld verandert daarmee wél. Je verwacht, dat zo'n toekomst er minder rooskleurig uitziet, met name door het negatieve beeld dat veel mensen nog voor ogen hebben bij een andere seksuele geaardheid (homo, lesbisch of biseksueel – afgekort 'lhb' of 'holebi'). Ook mensen met geslachtskenmerken die niet overeenkomen met hun wezen (transseksueel - 't') en dus een andere 'genderidentiteit' hebben, kunnen nog geregeld op onbegrip en weerstand stuiten. Mensen met onduidelijke, of dubbele geslachtskenmerken (interseksueel - 'i') ondervinden vaak meer begrip, maar ook lang niet altijd.

Het is vooral onbekendheid met lhbti, die zorgt voor dat wat negatief gekleurde toekomstbeeld. De reeks termen lhbti wordt ten onrechte vaak, over één kam geschoren. Daarom eerst wat uitleg over deze begrippen (Voor kinderen is er een goede uitleg te vinden in de 'Pubergids' [\[140\]](#) van 'Kenniscentrum Rutgers – maar misschien vind je dat nu nog wat te voortvarend?).

Het is goed om geaardheid, lichamelijke kenmerken en seksuele identiteit te onderscheiden :

Om met **geaardheid** te beginnen: Als meisje kun je verliefd worden op een jongen (= hetero-seksueel), op een meisje (= lesbisch) of op allebei (= biseksueel). Als jongen kun je verliefd worden op een meisje (= heteroseksueel), op een jongen (= homoseksueel) of op allebei (= biseksueel).

Genderidentiteit betekent, dat je van jezelf weet, dat je een jongen bent, in een jongenslichaam, of meisje in een meisjeslichaam – zoals dat gewoonlijk het geval is. Maar je kunt ook voor je gevoel jongen zijn in een meisjeslichaam, of meisje zijn in een jongenslichaam – dat heet 'transgender'. En het kan zelfs zo zijn dat je je geen jongen én geen meisje voelt, of juist van allebei een beetje.

Ook **lichamelijke kenmerken** kunnen onduidelijkheid meebrengen. Zo zijn er kinderen met deels vrouwelijke én mannelijke geslachtskenmerken, niet alleen uitwendig, maar ook binnenin het lijf. Dat wordt 'intersekse' genoemd (niet 'interseksueel', want dit gaat niet over geaardheid).

En om het plaatje te completeren, kunnen ook transgender-kinderen en intersekse-kinderen, net als alle andere mensen heteroseksueel, homoseksueel of biseksueel van aard zijn. En binnen elk van deze groepen zullen zich weer de nodige varianten aan voorkeuren en gedrag ontwikkelen. Al deze mogelijkheden liggen in de aard en het lichaam van de mens besloten, en zijn niet verkregen of aan te leren, én dus niet af te leren.

Voor ouders, die meer willen weten over een afwijkende seksuele ontwikkeling van hun kind, en voor eenieder, die nog weerstand voelt tegen lhbti, volgt nu meer uitleg:

Hoe ontwikkelt een mens zich tot het seksuele wezen dat hij is ?

Onze kennis over de mens in wording, hebben we uit de studie van de vroegste groei en ontwikkeling (embryologie), en uit de genetica, die de overdracht van erfelijke eigenschappen bestudeert. Aan eicel en zaadcel zijn nog geen definitieve eigenschappen te ontlenen, aan de eerste samengesmolten celkernen wel. We weten daar al heel wat van (met als basis een vrouwelijk X-chromosoom en een mannelijk Y-chromosoom in de celkern), al weten we nog veel meer niét.

Embryologisch ziet de ontwikkeling van een jongen of meisje er in de eerste zes weken precies hetzelfde uit. Maar in de 7e week neem je waar, dat er kennelijk ergens in dat lijfje een 'schakelaar' is omgezet, zodat de ontwikkeling van 'neutraal' richting vrouwelijk of mannelijk wordt gestuurd, te zien aan enkele tot dan nog identieke 'vroegorgaantjes'. Die ontwikkelen zich daarna verder in steeds duidelijker mannelijke of vrouwelijke richting. Toch blijven die vroegorgaantjes in min of meerdere mate bewaard – zo is in elke kittelaar nog een minuscuul penisje te herkennen.

Als een van de schakelaartjes hapert ...

De gedachte, dat er kort voor de zevende week 'ergens één schakelaar' (het mannelijke Y-chromosoom) zou zijn voor dit hele proces, blijkt echter te simpel, en is achterhaald. Inmiddels weten we, dat elk van de geslachtschromosomen X en Y, bestaat uit honderden 'genen', en meerdere daarvan blijken zo'n specifieke schakel-functie te hebben. Bij elkaar vormen die een heel **gen-schakelsysteem** van op elkaar afgestemde schakelaartjes voor het in gang zetten van al die functies die meer vrouwelijk of meer mannelijk te duiden zijn. Elk aspect van vrouwelijk of mannelijk zit in de genen en dus al in die eerste cel – en dit betreft zeker niet alleen het uiterlijk. En elk van die 'schakelaartjes' kan in principe haperen, en dat gebeurt dan ook, min of meer zelden. Dat kan verschillende gevolgen hebben :

Uiterlijke kenmerken: Zo zie je heel soms, dat er iets in die onderlinge afstemming nét een beetje anders verloopt. Al in die 7e week kan je in de lichamelijke ontwikkeling waarnemen, dat dit schakel-systeem gehaperd heeft waardoor na de geboorte niet goed is uit te maken of de baby een jongen of meisje is – en wat dan? Dit heet '**intersekse**', en komt zelden voor. Hierin zijn diverse 'aanlegfoutjes' mogelijk, waarover ik het nu niet zal hebben.

Nog tijdens mijn opleiding tot kinderarts (rond 1980) hanteerde men de regel, dat je bij dit dilemma 'als arts dan er maar het beste van moest zien te maken'. Het toen nog beperkte genetisch onderzoek (naar geslachtschromosomen) was daarin leidend, maar als van het geslachtsdeel van een XY-baby 'in de verste verten geen mannetje te maken was, dan moest hij maar als meisje door het leven gaan'.

Zo'n keuze op uiterlijk was achteraf kortzichtig, maar meer zicht hadden we toen nog niet. Want de tijd heeft geleerd, dat 'genderidentiteit' belangrijker is dan uiterlijke geslachtskenmerken. Nu kunnen we die keuze gewoon aan het kind overlaten, en daar hebben we nu ook alle tijd voor, want het is geen 'must' meer om bij de geboorte de sekse te vermelden.

Androgynie: Wat veel minder zeldzaam is in het uiterlijk, is de mens die als vrouw toch wat hoekiger en daardoor mannelijker trekken heeft, of die als man ook wat vrouwelijk toont. We noemen dit 'androgyn', wat in de praktijk meestal geen probleem oplevert – behalve in de sport, als een sterk androgyn vrouw wel érg sterk of snel blijkt te zijn, en haar tegenspeelsters daartegen protesteren. Soms blijkt er dan toch sprake te zijn van inter-sekse.

Als voorbeelden van bekende personen met een wat androgyn uiterlijk, zijn in onze tijd de jonge Michael Jackson te noemen, en David Bowie. Bijzonder overigens, dat in oude kunst ook al androgyn types te herkennen zijn, zoals in de strijdvaardig mannelijke aartsengel Michaël van Guido Reni (zie de voorplaat), of die van Raphaël, en in de Johannes de Doper van Leonardo da Vinci e.a.

Seksuele geaardheid: Aan het uiterlijk van lhb-kinderen (homo, lesbisch, biseueel) is, niets bijzonders te zien. Ook van geaardheid is aangetoond, dat dit aangeboren is. Het heeft zijn oorsprong deels [\[141\]](#) in de genen (erfelijke eigenschappen), deels in de embryonale omstandigheden. Hier moet de toekomst meer duidelijkheid gaan bieden. Nog lang is gedacht, dat de oorzaak 'psychisch' zou zijn – Nee dus.

Genderidentiteit: Het gevoel in een lichaam van het andere geslacht te zitten, kan heftig zijn. Transgender-kinderen voelen zich vaak alleen, en stáán vaak ook alleen, doordat andere mensen (en vaak ook de ouders) zich hier geen voorstelling van kunnen maken. Dat is ook moeilijk, want een trans-kind ziet er volmaakt meisjesachtig uit, al voelt ze zich jongen (of omgekeerd). Ook hiervan blijkt een haperend gen-schakelaartje de oorzaak. Natuurlijk is lang gedacht, dat ook dit een psychisch probleem zou zijn, dat psychologisch 'recht gezet' zou kunnen worden. De laatste decennia is dit misverstand goeddeels de wereld uit en weten we, dat de oorzaak genetisch is, al kon de vinger nog niet op de juiste plek gelegd worden. Die bevestiging kwam onlangs, doordat van een aantal genen [\[142\]](#) is aangetoond, dat zij medeverantwoordelijk zijn voor het haperen van gender-schakelaartjes.

Waar zitten die schakelaartjes ?

Al vóór die zevende week van onze embryonale periode ontwikkelt zich dus een uitgebreid schakelsysteem in onze dan nog primitieve hersentjes. Hetgeen we daar in die zevende week van zien, is slechts het deel dat we lijfelijk kunnen waarnemen. Maar wat we niet kunnen zien, zijn de aspecten rond identiteit en geaardheid, die synchroon met die organen mee moeten schakelen, maar die dat dus niet altijd 'volgens het boekje' doen. Eenmaal uitgegroeid bevindt dit systeem zich nog steeds op dezelfde meest centrale plek van onze hersenen, in de 'basale kernen' (hypofyse/hypothalamus/amygdala). Daarbinnen vindt een continue uitwisseling van gegevens plaats. Dat loopt prima, ook als in de beginfase een schakelaartje gehaperd heeft, maar dan heeft het wel consequenties voor geaardheid, voor uiterlijk, voor gender, of combinaties.

Hoe ga je ermee om ?

Als kind wil je net als je vriendjes of vriendinnetjes zijn. Als intersekse-kind ben je om te zien ook anders, en daarom wordt hulp hier al heel snel geboden.

Maar als kind met een andere genderidentiteit ben je ook 'anders', al ziet niemand dat.

Als trans-meisje vind je niet zo gemakkelijk aansluiting bij andere meisjes, maar ook niet bij jongens. Omgekeerd is het voor een meisjes-achtige jongen nóg moeilijker om zich staande te houden. Vooral vaders willen een 'stoere vent', niet een 'meisjesachtig tutje' als zoon.

Hoewel het vroeger nog wel 'grappig' werd gevonden, als een meisje zich nogal jongensachtig gedroeg, soms aangeduid met 'tomboy', was dat lang niet altijd zo leuk. Het je heel anders voelen dan je er uitziet, kan flink botsen met de wereld om je heen. Daar heerst, met jouw uiterlijk, nu eenmaal een vast verwachtingspatroon, waar jij niet aan kunt voldoen. En dat kan flinke problemen opleveren. Zo'n jeugd is vaak niet gemakkelijk en kan zelfs dramatisch verlopen. Het grote aantal trans-tieners, dat hierom zelfs zelfmoord gedachten heeft [\[143\]](#), moet ons dan ook wakker schudden. Goed dus om ouders dit tijdig te laten inzien, zodat zulke kwalificaties niet gebezigd worden, en er waar nodig hulp geboden kan worden.

Ook als lhbt-puber heb je het vaak lang niet gemakkelijk. Eigenlijk eenzelfde soort probleem: je ziet er hetzelfde uit als je sekse-genoten, maar op tienerleeftijd verandert er wat. Het jezelf ontdekken is op die leeftijd al lastig genoeg, en dan te weten, of te ontdekken dat je 'anders' bent dan anderen, maakt dit extra moeilijk. En als je dan ook nog moet opboksen tegen allerlei vooroordelen (waarover zo meteen), sta je voor een haast onmogelijke opgave.

Gelukkig biedt onze gezondheidszorg mogelijkheden tot hulp en vooral psychologische begeleiding, welke zich bij lhb voornamelijk richt op het leren omgaan met je 'anders zijn', én op hoe met de buitenwereld om te gaan – want dat is zeker zo lastig.

Nu ook in de samenleving (nog lang niet overal – daarover zo verder) het besef eindelijk wat aan het doordringen is, dat lhbt mensen volwaardige medeburgers zijn, kan nu ook getrouwd worden tussen mensen van hetzelfde geslacht, en kan ook een kinderwens * [\[144 - blz 5\]](#) op een of andere manier worden vervuld.

Voor trans- en intersekse-kinderen zijn er naast psychische begeleiding ook nog hormonale en chirurgische mogelijkheden, als dat door betreffend kind gewenst wordt (wat lang niet altijd het geval is). Niet ideaal, maar vaak een dankbaar geaccepteerde mogelijkheid, die veelal ook goed uitpakt.

Het 'rechtzetten' van schakelaartjes in de basale kernen, om daarmee de geaardheid of genderidentiteit 'naar behoren om te schakelen', behoort (nog) niet tot die mogelijkheden, mede doordat dit in de genen van elke cel verankerd zit – en het is ook zeer de vraag, of iemand zulks al zou wensen. Want 'geluk met elkaar' is met andere sexe-eigenschappen evengoed mogelijk als in de 'gewone' wereld.

Waardoor die afkeer ? – te lezen voor wie geïnteresseerd is :

Weerzin - Vooroordelen zijn er veel tegenover lhbt-medeburgers, soms zelfs afkeer, waarin zij vol onbegrip worden samenvat als 'homo's'. Waardoor die afkeer tegen alles en iedereen die niet in het 'gewone' vakje van de hetero-wereld past? Natuurlijk speelt bij een aantal mensen de **platte weerstand** van het je niet willen verdiepen in achtergronden een rol, van geen zin hebben om te begrijpen. Weerstand tegen 'alles wat anders' is, zoals ook een andere huidskleur, herkomst, andere taal dan eigen dialect, dik zijn e.d. – onder het mom van "ze moeten zich maar aanpassen aan ons". Pas als de hele gemeenschap meer inzicht heeft opgedaan, zal daarmee ook die groep bereikt kunnen worden.

Wat geaardheid betreft speelt ook een zekere mate van **weerzin** een rol, welke veel mensen alleen al bij de gedachte aan seksuele omgang met een seksegenoot voelen. En het je kunnen inleven in de situatie 'in het verkeerde lichaam' geboren te zijn, lukt ook al nauwelijks - het staat te ver van je af. En als zulke gevoelens afkeer bij jezelf oproepen, dan kan afkeer van mensen die hierin 'anders' zijn zomaar de boventoon gaan voeren, vooral als je slecht geïnformeerd bent, en misschien zelfs een dreiging voelt van iets dat ook jou boven het hoofd kan hangen – als **bijgeloof** vanuit onwetendheid en/of religieus fundamentalisme.

Bijgeloof - Bij veel mensen leeft nog de gedachte, dat geaardheid en transgender 'aangepast' zou zijn door dito vrienden, met wie je dus vooral niet moet omgaan. Dit kan zorgen voor het gevoel, een haast mystieke angst erdoor 'besmet te raken'. Angst uit onwetendheid, die gemakkelijk omslaat in afkeer of zelfs agressie. Dit is een misverstand, dat eeuwenlang vanuit religieuze hoek is gevoed, waardoor het ook zo hardnekkig is. Want 'holebi' ('lhb') was taboe bij alle abrahamitische godsdiensten - christendom, jodendom, islam – en viel onder de noemer 'sodomie' (t&i was als zodanig nog niet bekend). De meer dan duizend jaar oude 'heilige boeken' van deze religies zijn gedurende eeuwen de belangrijkste informatiebron geweest voor alle gemeenschappen in het Midden Oosten en heel Europa – én de morele toetssteen. Meer kennis was er toen niet, en waar iemand wél beter wist (bv Galileo Galilei, die 500 jaar geleden vaststelde dat de aarde om de zon draaide), stuitte dat op enorme religieuze weerstand. Maar dat veel gemeenschappen ook nu nog aan het al zo lang achterhaalde idee vasthouden als zou lhbt een 'verkregen aandoening' zijn, is diep triest. Wat dit oeroude misverstand nog erger maakt, dat zijn de gevolgen ervan. Want 'sodomie' heet 'zondig' te zijn in elk orthodox perspectief, en een 'gevolg van duivelse invloeden'. Voor religieuze lhbt'ers geldt dan: "Als deze boze geest jou 'veranderd' heeft, dan dient de kerk (e.a.) hem te verdrijven". En zo hebben Kerken eeuwenlang, zonder enige wetenschappelijke onderbouwing, mystieke praktijken uitgeoefend ter zgn. 'genezing' van 'lhbt'ers. De EO noemde enkele jaren geleden "Alleen al in Nederland zijn er naar schatting enkele honderden kerken actief met het uitdrijven van geesten en demonen", oftewel 'exorcisme', dat samen met enig religieus geopsychologiseer tegen 'lhbt'-uitingen werd (en wordt) ingezet.

Iedereen die wél goed geïnformeerd is, weet dat geaardheid enz. door welke tactieken dan ook nooit zal veranderen, maar het gevolg van dit 'niet-genezen-zijn' is daarom niet minder dramatisch. 'Exorcisme' is een intimiderend gebeuren, en ook het religieus geopsychologiseer is ingrijpend. De ontluikende puber, die in al zijn onzekerheid merkt, dat hij in sekse-gerichtheid lijkt af te wijken van zijn leeftijdsgenoten, krijgt met zulke 'behandel-suggesties' een fictieve 'verbetering' voorgespiegeld – die er natuurlijk niet komt, waarna de doem van zondigheid en uitsluiting uit de gemeenschap dreigt. Het is een wrede vorm van (kinder-)mishandeling, welke een latere gezonde lhbt relatie deerlijk in de weg kan staan. Het is voor elk kind ongelooflijk belangrijk te mogen opgroeien in een opvoedingsklimaat met respect voor al zijn eigenschappen.

Als argument dat lhbt een verkregen eigenschap zou zijn, wordt vanuit theologische hoek wel aangedragen 'dat dit pas later in het leven optreedt', wat natuurlijk even simpel als onjuist is. Zo'n aanleg komt soms pas tot uiting in de puberale seksualiteitsontwikkeling of

nog later – maar vaak merkt een kind dit al veel eerder, soms als een nog wat onbestemd gevoel. Bij heteroseksualiteit is dat niet anders, waar dit ook soms pas in de puberteit volop voelbaar en zichtbaar wordt, na een meer sluimerend bestaan voordien. In welke máte die seksualiteit tot uiting komt, verschilt van mens tot mens, van welke geaardheid dan ook.

Dat zulke bijgelovige gedachten al eeuwen vanuit de religies uitgedragen werden en ons denken alom bezoedelden, helpt natuurlijk niet echt om er afstand van te kunnen nemen. In sommige landen, zoals Polen, speelt dit nog volop, wat ervoor zorgt, dat lhbt'ers zich daar veel minder vrij kunnen bewegen. Een rechteloosheid die gelukkig tot fel protest leidt binnen de EU. Hiermee kwam discriminatie van 'lhbt'ers ook bij ons weer op de **politieke agenda**. Zo ook de 'Nashville verklaring', die door meer dan honderd dominees werd ondertekend, en ons dwong de hand in eigen boezem te steken, evenals dit recent het geval was bij de 'anti-homo-verklaring' van reformatorische scholen. Want juist zo'n opstelling is verantwoordelijk voor het wegzetten van lhbt'ers als tweederangs burgers.

Dit alles vormt aanleiding om nog eens goed naar onze **Grondwet** te kijken. Want die biedt nog steeds ruimte om te discrimineren, waar dit op geloofsgronden 'gerechtvaardigd' wordt genoemd – een onduidelijkheid die zo snel mogelijk gerepareerd dient te worden.

'Normaal'

Lhbt betekent dus, dat iemand in aanleg iets anders is dan de meeste mensen, qua seksuele geaardheid, lichamelijke kenmerken en/of seksuele identiteit. De kring van lhbt'ers komt terecht op voor gelijke rechten. Dat veel lhbt'ers hun respectievelijke eigenschap 'normaal' vinden, is goed, want binnen hun kring is het ook normaal. Maar daarbuiten struikelen andere mensen nogal eens over dit woord 'normaal', zeker als er weerstand bij gevoeld wordt. En hoewel we over de grenzen van wat we normaal noemen best wat kunnen steggelen, lhbt eigenschappen c.q. kenmerken komen bij nog geen 5% van de bevolking voor en blijven daarmee echt buiten de 'normale' range - dat is een statistisch gegeven. Als lhbt 'de norm' zou zijn geweest, was de mensheid uitgestorven – voor theologen van een eeuw geleden wellicht een argument van betekenis, maar in onze tijd echt niet meer. Het lijkt een semantische discussie, maar in wezen gaat het bij 'normaal' vooral ook over de gevoelswaarde van een woord. Een kreet als "Doe 's normaal man!", impliceert dat de ander 'abnormaal' zou doen, of is, wat nogal denigrerend klinkt en pijn kan doen.

Pijn ontstaat, als 'buiten de norm' wordt opgevat als 'minderwaardig'. Maar er zijn heel veel mensen, zo niet de meesten, met een eigenschap die buiten 'de norm' valt. Mooi vond ik een recent radio-interview met een actief in het leven staande jonge vrouw, die geboren is met veel te korte armen en benen, maar zichzelf niet als 'gehandicapt' ziet: "Iedereen heeft wel wat, en ik ben toch een stuk beter af dan bv iemand met ernstige depressies".

En inderdaad, bijna iedereen heeft wel wat, voorbeelden zijn er te over: roodharig, donkere huid op onze breedtegraad, witte huid in de tropen, afwijkende seksuele geaardheid, slechtziend, slechthorend, stotterend, autistisch, geestelijke beperking of juist hoogbegaafd, lichamelijke handicap, hartafwijking, eczeem of andere chronische aandoening enzovoorts. In wezen heb je het hierbij over 'iets anders zijn in één enkel opzicht' en vaak ook binnen een bepaalde context (omgeving, omstandigheid). Hoe je dat ook zou willen noemen (anders, afwijkend, stoornis, beperking, onvolkomenheid of handicap), de betrokkene zal er niet blij mee zijn. Maar omdat we 'allemaal wel wat hebben', is dat eigenlijk weer 'normaal'. Het gaat er veel meer om, hoe je met jouw stukje 'anders zijn' en met pech omgaat. Gelukkig is er tegenwoordig voor veel 'anders zijn' een hulpmiddel of aanpassing waarmee we veelal een redelijk normaal leven kunnen leiden. En dat 'stukje anders zijn' dient wel geaccepteerd te worden – gelukkig een grondwettelijk recht.

Want het blijft pijnlijk, dat mensen met iets afwijkends zich nog geregeld geconfronteerd zien met een negatieve bejegening. En met uitsluiting, zoals op grond van huidskleur, of van

religieus normerende teksten van eeuwen her, zoals nog te vaak gebeurt bij lhbt. Dat is laakbaar. En een reformatorische verdediging als “we zijn niet tegen homo’s, maar alleen tegen de uitoefening van homofilie” is net zo krom en discriminerend als “we zijn niet tegen zwarte mensen, als we ze maar niet hoeven te zien”.

Dat toch best veel mensen nog moeite hebben met het accepteren van lhbt eigenschappen of kenmerken, geeft te denken, en vraagt om meer inventiviteit en inschikkelijkheid, waarbij beeldvorming belangrijk is. Wat daarin bijvoorbeeld niet helpt is hyper-nichterig optreden, het beeld van de darkroom, en het nogal provocerende karakter van de gay-pride. Maar als je daar de hetero-wereld tegenover zet, die vól staat met allerlei seksuele uitingen, waaronder veel provocerende, waarom is de gay-pride dan ineens zo aanstootgevend? Het is een legitieme roep om vrijheid, maar botst in de beeldvorming wel met de wens als ‘normaal’ beschouwd te worden.

Naast een beter begrip is het dus ook hard nodig om meer duidelijkheid aan artikel 1 van onze Grondwet te gaan geven, opdat deze niet meer voor meerdere interpretaties vatbaar is. Zodat godsdienst geen excuus meer kán zijn voor discriminatie op grond van lhbt eigenschappen. Wellicht is hiervoor niet eens een aanpassing van dit Grondwetsartikel nodig, omdat dit waarschijnlijk veel gemakkelijker en sneller zal kunnen via een uitspraak van de Hoge Raad, met referentie aan het Handvest van de EU (“de mens centraal”).

~~~~~

* - Nog één **opmerking** over kinderen bij ouders van hetzelfde geslacht, want daar wordt vaak niet positief over gedacht door ‘de buitenwereld’: Eenoudergezinnen hebben met ditzelfde euvel te maken. Een kind vangt de identificatie met een volwassene van zijn geslacht echter meestal op via een andere man of vrouw – favoriete oom, tante, en ook wel buiten de familie. Verder heeft het hebben van twee ouders voor een kind meer voordelen dan alleen aandacht [\[144\]](#).

- En nog één **opmerking** over een dilemma dat er niet is : Mensen vragen zich vaak af, of hun aandoening wel ‘lichamelijk’ is. Want ‘psychisch’ mag het liever niet heten, dat is veelal een aanduiding dat ‘het tussen de oren’ zit. Ook lhbt’ers blijven graag uit de buurt van psychisch, wat heel begrijpelijk is als je oude standpunten hierover leest, waarin allerlei psychotherapie tevergeefs werd ingezet om lhbt te ‘genezen’.

Een schakelaartje centraal in de hersenen, dat hapert, is een lichamenlijk fenomeen. Maar gedrag dat daarmee samenhangt, heeft echt psychische consequenties. De zogenaamde scheiding tussen lichaam en geest is volstrekt kunstmatig – beide vormen echt één geheel. Wil je daar meer over lezen, ga dan naar ‘[Lichaam & Geest](#)’, ook op deze website.

- { Hoewel er meer onderwerpen zijn met een wat andere seksuele ontwikkeling, zoals bijvoorbeeld zeldzame chromosomale afwijkingen, heb ik die buiten beschouwing gelaten. Die kinderen komen al gauw onder de hoede van een in dat aspect gespecialiseerde kinderarts. Dit verhaal bedoelt vooral uit te leggen, en streeft daarin niet naar compleetheid }

Bronvermelding

- Cover afbeelding: [Guido Reni \(1575 – 1642\) – aartsengel Michaël – met dank aan Wikipedia](#)
[\[140\]](#) De lhbt-bladzij uit de genoemde [Pubergids](#) komt van ‘Kenniscentrum Rutgers’
[\[141\]](#) Scharroo, Jeroen - *Het homogeen bestaat niet* – NEMO Kennislink, 2009-04-04
[\[142\]](#) Foreman, Madeleine a.o – *Genetic Link Between Gender Dysphoria and Sex Hormone Signaling* – JCEM 2018-09-21
[\[143\]](#) Toomey, Russell B a.o - *Transgender Adolescent Suicide Behavior* - Pediatrics 2018-10
[\[144\]](#) deze website, blz 5 uit flipboekje “Als ouders scheiden” : ‘[Alleen opvoeden](#)’